

14. Riktlinje för hygien- och klädregler inom kommunal vård och omsorg

Socialstyrelsens föreskrift, SOSFS 2015:10 om Basal hygien i vård och omsorg gäller för den som är arbetar eller är under utbildning i kommunal vård och omsorg eller i vård och omsorg som bedrivs av privata aktörer/entreprenörer med kommunalt uppdrag inom Tyresö kommun.

14.1 Syfte

Basala hygienrutiner är den viktigaste åtgärden för att förebygga smittspridning och uppkomst av vårdrelaterade infektioner. Av denna anledning ska basala hygienrutiner alltid tillämpas där vård och omsorg bedrivs, oavsett om den boende/brukaren har känd smitta eller inte.

14.2 Mål

Att omsorgspersonal av alla kategorier konsekvent tillämpar basala hygienrutiner i sitt arbete är den mest grundläggande åtgärden för att förebygga vårdrelaterade infektioner inom alla former av vård och omvårdnad.

14.3 Ansvar

Verksamhetschefen ansvarar för att riktlinjer är kända och efterlevs inom verksamheterna. Hon/han ansvarar för att ta ut reviderade riktlinjer från Vårdhygien via nätet www.smittskyddstockholm.se när dessa blir uppdaterade samt informera personalgruppen på sin/sina enheter om ev. nyheter.

Verksamhetschef/enhetschef ansvarar för att varje medarbetare inom enheten dag och natt (årligen, under ett dygn valfritt dygn under sista veckan i augusti samt februari) fyller i ett självskattningstest ”följsamhet till basala hygienrutiner”. Verksamhetschef/enhetschef ansvarar för att sammanställa resultatet och redovisa detta till MAS skriftligen.

<https://www.vardgivarguiden.se/globalassets/behandlingsstod/vardhygien/basala-hygienrutiner/sjalvskattning---foljsamhet-till-basala-hygienrutiner.pdf>

Arbetsgivaren är skyldig att hålla vård- och omsorgspersonalen med personlig skyddsutrustning, såsom tvål, även pappershandduk, handdesinfektionsmedel, ytdesinfektionsmedel, engångsskyddshandskar, skyddsförkläde och munskydd.

Arbetsgivaren ska också sköta och underhålla den personliga utrustningen, till exempel gällande tvätt av arbetskläder.

Utrustning för basala hygienrutiner ska finnas i nära anslutning till platsen där det vårdnära arbetet sker, dvs. i nära anslutning till hygienutrymme och säng. Om detta inte är möjligt, t.ex. hos en boende/brukare med kognitiv sjukdom rekommenderas låsbart hygienskåp i hygienutrymmet alternativt låsbar dispenser för handdesinfektionsmedel.

Följande kriterier måste vara uppfyllda för att basala hygienrutiner ska kunna utföras:

- Huden på händer och underarmar är hel (inga eksem eller öppna sår)
- Händer och underarmar får inte vara beklädda med ringar, armband, armbandsur, lösnaglar, konstgjorda naglar, nagellack, bandage, stödskenor, lösärmar etc under pågående nära vård- och omsorgsarbete.
- Naglarna ska vara kortklippta och håret, liksom skägget, uppsatt om det är längre än axellångt.
- Örhängen, halsband och huvudduk får användas under förutsättning att de inte riskerar att hänga ner i vårdarbetet.

I basala hygienrutiner ingår följande

Arbetskläder, handhygien (tvåtvätt och desinfektion), handskar, skyddsförkläde, stänk-, mun- och andningsskydd.

14.4 Arbetskläder - hel arbetsdräkt

Inom vård- och omsorgsboenden för äldre och gruppboendestäder LSS ska hel arbetsdräkt användas då såväl boendenära arbete utförs dagligen i form av personlig hygien, hjälp med toalettbesök samt städning av bl.a. badrum och dusch.

Används huvudduk ska denna bytas dagligen.

- Ska tillhandahållas av arbetsgivaren och får bara användas på arbetsplatsen. Om arbetet bedrivs på flera platser, får de dock även bäras vid färd mellan dessa, t.ex. inom hemtjänsten.
- Arbetsklädernas ärmar ska vara korta, de ska sluta ovanför armbågen.
- Ska bytas dagligen eller då de blivit våta eller nedsmutsade.
- Arbetsgivaren ansvarar för att arbetskläderna tvättas i minst 60 grader, företrädesvis på centralt tvätteri alternativt på arbetsplatsen. **Lokal, skriftlig rutin** för tvätthantering ska finnas.

14.5 Handhygien - Desinfektera händerna med ett alkoholbaserat desinfektionsmedel

Handdesinfektion ska alltid utföras:

- Före och efter patientkontakt.
- Före rent vårdarbete, t.ex. före hantering av omläggingsmaterial och ren tvätt, tömning av urinpåse och hjälp med födointag
- Efter orent vårdarbete, t.ex. att ha hjälpt en patient på toaletten, efter hantering av smutstvätt och efter såromläggning.
- Vid de tillfällen handskar används, desinfektera händerna innan handskarna tas ur den rena handskförpackningen samt direkt efter användning.
- Efter handtvätt.

Handtvätt ska utföras före handdesinfektion:

- När händerna är synligt smutsiga eller kännbart kladdiga.
- Vid patientkontakt med misstänkt eller bekräftad ”magsjuka” (symtom i form av kräkning eller diarré). Alkohol har inte full effekt på t.ex. mikroorganismer såsom Clostridium difficile och Calici (vinterkräksjuka).

OBS! Använd flytande tvål, torka torrt med pappershandduk och avsluta med handdesinfektion.

14.6 Användning av handskar

En vårdhygienisk korrekt användning av handskar innebär följande.

1. Handskar ska användas endast vid kontakt eller risk för kontakt med kroppsvätskor t.ex. urin, avföring, blod, sekret och kräkning vid:

- Blodprovstagning	- Tömning av urinpåse	- Rengöring av tandprotes
- Nedre toalett	- Sugning av luftvägar	- Sårömläggning
- Byte av stomi	- Upporkning av kräkning	- Byte av inkontinens- hjälpmedel

Använd inte handskar vid arbetsmoment såsom:

- Bäddning	- Allmän omvårdnad t.ex. påklädning, matning

2. Desinfektera händerna både före och efter handskanvändning

3. Skyddshandskar ska bara användas under ett specifikt handskkrävande vårdmoment - Byt därför handskar mellan olika handskkrävande vårdmoment hos samma patient

4. Kasta handskarna direkt efter användning

5. Byt handskar mellan olika patienter

Huden under en tät handske kan påverkas av handskarnas material vilket ökar risken för hudbesvär i form av t.ex. kontakteksem som i värsta fall kan bli bestående. Händerna ska därför inte utsättas för handskar under längre tid eller oftare än nödvändigt.

- Arbetsgivaren ansvarar för att förvaring av kläderna sker på ett sådant sätt att de inte riskerar att bli kontaminerade. Rena arbetskläder ska inte förvaras tillsammans med privata kläder eller använda arbetskläder.
- Personlig huvudduk betraktas som arbetskläder och ska därför tvättas/bytas dagligen

Privata kläder får inte användas. Undantag är underkläder, strumpor och kortärmad undertröja.

14.7 Skyddskläder

Engångsplastförkläde eller skyddsrock ska användas:

- vid direktkontakt med den boende/brukare eller dennes säng
- då risk för stänk eller kontakt med kroppsvätskor föreligger
- vid hantering av förorenade föremål

Om patientbunden skyddsrock används ska den bytas dagligen och då den blivit synligt smutsig eller fuktig.

Syftet är att skydda arbetsdräkten från föroreningar och därmed minska risken för smittspridning.

Exempel på arbetsmoment där skyddsförkläde ska användas:

- Hjälp på toalett	- Hjälp med nedre toalett	- Bäddning av säng
- Städning	- Byte av urinpåse	- Sugning av luftvägar
- Såromläggning	- Hantering av smutsvätt och avfall	- Byte av inkontinenshjälpmedel

Stänkskydd

Vid arbete som medför risk för stänk av kroppsvätska mot ansiktet, använd visir med munskydd alternativt skyddsglasögon med munskydd (munskydd klass IR eller IIR).

Punktdesinfektion

Vid spill eller stänk av kroppsvätskor eller annat biologiskt material ska omedelbart upptorkning och punktdesinfektion med desinfektionsmedel utföras.

Skoskydd

Skoskydd ska i möjligaste mån inte användas då det ökar risken för kontamination av händerna då man tar på och av skydden. Detta kan leda till en ökad smittspridning.

Personal som arbetar i ordinärt boende (hemtjänst) kan, då de inte vill ta av sina ytterskor, använda sig av engångs skoskydd vid besök. Skoskydden ska betraktas som engångs och kasseras efter användandet.

Desinfektera händerna efter att du tagit på och av skoskydden!

Hantering av livsmedel

Vid hantering av livsmedel och vid matlagning ska köksförkläde bäras. Lokal rutin ska finnas för hantering av livsmedel.

14.8 Avvikelseberapportering

Den som upptäcker risker och brister i vårdhygien anmäler detta i kommunens system för avvikelser som ett led i att förbättra verksamheten avseende patientsäkerhet.

<https://www.vardgivarguiden.se/behandlingsstod/vardhygien>

14.9 Stick- och skärskador hos personal och åtgärder vid tillbud med risk för blodsmitta

Allmänt: Stick- och skärskador utgör den största risken för överföring av blodsmitta i sjukvården. Därför måste förebyggande arbete för att undvika sådana skador prioriteras. All personal ska känna till vilka riskmoment som finns, vilken teknik som ska tillämpas och vilka åtgärder som ska vidtas om ett tillbud eller en skada uppkommer.

Arbetsgivaren ansvarar för att det finns fungerande **lokala arbetsrutiner** och skyddsinstruktioner och för att dessa ses över kontinuerligt. Det ska finnas en skriftlig åtgärdsplan för tillbud och skärskador. Med skada avses i detta dokument en olyckshändelse – arbetsskada – där man exponerats för blod eller blodtillblandade kroppsvätskor med risk för blodburen smitta, till exempel en stickkada. Med tillbud avses en situation som kunde orsakat skada, till exempel en överfylld behållare för stickande- och skärande avfall.

Varje stick- och skärskada ska rapporteras, anmälas, utredas och följas upp av arbetsgivaren.

Anmälan görs på försäkringskassans blankett arbetsskadeanmälan www.forsakringskassan.se

Läs mer om stick- och skärskador i handbok för Hälso- och sjukvård på www.Vardhandboken.se och stick- och skärskador på www.smittskyddstockholm.se

14.10 Åtgärder vid tillbud med risk för blodsmitta

Smittrisk beträffande blodsmitta kan föreligga om patienten har en smittsam form av hepatit B, hepatit C, annan blodburen hepatit eller HIV. Smittsamheten varierar från fall till fall och är beroende av sjukdomens akuta skede. Arbetsledaren ansvarar för att rutinerna är kända, uppmanar till att anmälan om arbetsskada görs samt följer upp föreslagna åtgärder.

För den som har stuckit sig eller fått blod på öppet sår eller slemhinna:

- Tvätta snarast det skadade området med rikliga mängder tvål och vatten.
- Torka därefter huden och desinfektera det med alkoholbaserat desinfektionsmedel.
- Skölj med rikligt med vatten om blod hamnat i mun eller öga.
- Ta därefter ut eventuella kontaktlinser och skölj igen
- Vid stänk i mun skölj rikligt med vatten.
- Rapportera omedelbart det som hänt till din arbetsledare.
- Ansvarig läkare bedömer eventuell smittrisk via journal- patientuppgifter eller patientens samtycke, blodprovstagnning gällande hepatit B + C och HIV. Snabbsvar.

Om smittsamhet inte kan uteslutas kontakta snarast under kontorstid **företagshälsovård:**

På icke kontorstid och under helger ta kontakt först med sjuksköterska och sedan

INFEKTIONSKLINIKEN på _____

med tel.nr. _____

Vid olyckstillbud i samband med HIV:

Kontakta inom 2 timmar jourhavande infektionsläkare på _____

eller under dagtid Infektionsmottagning på _____

Vid tillbud kontakta:

_____

Vid tillbud kontakta:

_____

Tfn: _____

Tfn: _____

Styrdokument

SOSFS 2015:10 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om basal hygien i vård och omsorg

Hälso- och sjukvårdslag 2017:30

Patientsäkerhetslagen 2010: 659

SOSFS 2011:9 Ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete

AFS 2001:03. Användning av personlig skyddsutrustning. Stockholm: Arbetsmiljöverket.

(Ändringsföreskrifter AFS 2009:8, AFS 2010:11)

AFS 2011:19. Kemiska arbetsmiljörisker. Stockholm: Arbetsmiljöverket

AFS 2018:4. Smittrisker. Stockholm: Arbetsmiljöverket

Sveriges Kommer och Regioner, Information angående skydd i vård och omsorg 2020-04-23

Se även

Vårdhandboken

Att förebygga vårdrelaterade infektioner: ett kunskapsunderlag. Stockholm: Socialstyrelsen; 2006.

Rena händer räddar liv: material från Folkhälsomyndigheten och SKL. Folkhälsomyndigheten och SKL; 2017.